

การวิเคราะห์ปัญหาการส่งออกชะลอดตัวของประเทศไทยในทศวรรษ 1990

นายคมสัน สุริยะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-333-688-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 19263478

12 พ.ย. 2546

AN ANALYSIS OF EXPORT GROWTH SLOWDOWN OF THAILAND
IN THE 1990S

Mr. Komsan Suriya

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics in Economics

Department of Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974-333-688-5

คมสัน สุริยะ : การวิเคราะห์ปัญหาการส่งออกชะลอตัวของประเทศไทยในทศวรรษ
1990 (AN ANALYSIS OF EXPORT GROWTH SLOWDOWN OF THAILAND IN
THE 1990S) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ไพฑูรย์ วิบูลชุตติกุล , 208 หน้า.ISBN 974-333-688-5

การส่งออกของไทยไปยังตลาดโลกมีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ย 25.19 % ในช่วงปี 1986 - 1990 ต่อมาอัตราการส่งออกของไทยมีการชะลอตัวลงเหลือเพียง 19.05 % โดยเฉลี่ยในช่วงปี 1991 - 1995 แล้วในปี 1996 ปรากฏว่าการส่งออกของไทยเกิดความชะงักงันขึ้นอย่างกระทันหันโดยมีอัตราการขยายตัวเพียง 0.34 % การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (Constant Market Share Model ; CMS) เพื่อแยกแหล่งที่มาของอัตราการขยายตัวของการส่งออกของไทยไปยังตลาดโลก สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น และ สิงคโปร์ จากนั้นได้ศึกษาปัจจัยกำหนดส่วนแบ่งการตลาดในระยะยาวโดยใช้วิธีการเศรษฐมิติ แล้ววิเคราะห์ปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ได้รวมไว้ในสมการเศรษฐมิติด้วยวิธีการสถิติเชิงพรรณนา

การศึกษาพบว่า การส่งออกของไทยช่วงปลายทศวรรษ 1980 ซึ่งมีการขยายตัวได้ดีมาก เกิดจากการขยายตัวของตลาดโลก และการเพิ่มขึ้นของส่วนแบ่งการตลาดจากคุณภาพสินค้าและความหลากหลายของสินค้าที่เพิ่มมากขึ้น แต่การชะลอตัวลงของการส่งออกในช่วงต้นทศวรรษ 1990 เกิดมาจากการชะลอตัวและการลดลงของส่วนแบ่งการตลาดเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานที่แท้จริงในอัตราที่เร็วกว่าการเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพแรงงาน และมีปัจจัยอื่น ๆ คือ การกีดกันทางการค้าในรูปแบบที่มีไซภาซีศุลกากร และการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) เป็นต้น

ปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความชะงักงันในการส่งออกในปี 1996 คือ การกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะการกีดกันทางการค้าที่ไม่อยู่ในรูปภาษีอากร การลดลงของอุปสงค์ของยางพาราและแผงวงจรไฟฟ้าอย่างกระทันหัน การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ และมีปัจจัยเสริม คือ การเกิดโรคระบาดกุ้ง การใช้กลยุทธ์ทางการค้าของประเทศคู่แข่ง การปิดโรงงานเนื่องจากสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน และอาจมีผลจากการทุจริตภาษีมูลค่าเพิ่มร่วมด้วย

ภาควิชา.....เศรษฐศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต..... *คมสัน สุริยะ*
สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *ไพฑูรย์ วิบูลชุตติกุล*
ปีการศึกษา.....2542.....

KOMSAN SURIYA : AN ANALYSIS OF EXPORT GROWTH SLOWDOWN OF THAILAND IN THE 1990S . THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. PAITON WIBOONCHUTIKULA , Ph.D. 208 PP. ISBN 974-333-688-5

Thailand exports to the world market grew at the average annual rate of 25.19% between 1986 – 1996. The growth slowed down to 19.05% on average between 1991 – 1995 . After that , Thailand experienced an export shock . The growth declined to only 0.34% in 1996. In this study , the constant market share (CMS) model was applied to decompose the sources of export growth. Econometric models together with descriptive methods were used along with the CMS to analyse the long-run changes in Thailand's market share in comparison with competitors' shares .

Our study shows that the rapid growth of exports of Thailand in the late 1980s was assisted by the growth of the world market , improvement in Thailand's quality and increases in the export variety . The slowdown in the early 1990s was mainly due to erosion in Thailand's international competitiveness because the country's real wages increased at the rate which higher than the rate of growth of labour productivity . Furthermore , Thailand was also adversely affected by proliferation of nontariff barriers and the adverse impact of the North American Free Trade Agreement (NAFTA) .

Main factors distributing to the 1996 export shock were nontariff barriers , sudden decline in demand for rubber and electronics products in the world market , and also the adverse effect of the NAFTA . Other factors were diseases in shrimps, competitors' strategic action , and factory closing due to declining competitiveness . Moreover , VAT scandal might also play a part in explaining Thailand's export shock in 1996 .

ภาควิชา.....เศรษฐศาสตร์..... ลายมือชื่อนิสิต..... *กมลสัน สุริยา*
สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *ไพทอน อึ้งบุญกุล*
ปีการศึกษา.....2542.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสำเร็จเป็นอย่างยิ่งของ
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ วิบูลชุตติกุล ที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบและ
ให้คำแนะนำ ทั้งเสียสละเวลาอบรมสั่งสอนอย่างเอาใจใส่มาตลอดเวลา 2 ปี 8 เดือน
รองศาสตราจารย์ ดร.ชวนชัย อัจฉนนท์ ที่ได้กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ
ตักเตือนให้รีบทำวิทยานิพนธ์ให้เสร็จโดยเร็ว รองศาสตราจารย์ ดร.ติรณ พงศ์มณฑิณี ที่ได้
กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้กำลังใจด้วยรอยยิ้มและคำว่า "โชคดี" เสมอมา
รวมทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุมา อัจกุล ที่ได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และกรุณา
เชื่อเพื่อให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์มาแต่ต้นด้วยความเมตตา

ผู้เขียนจะไม่ได้รับความสำเร็จเช่นนี้เลยหากไม่ได้รับการสนับสนุนจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสน์ และ ดร.ชโยดม สรรพศรี ซึ่งได้แนะนำให้พยายามสู้กับ
ความยากลำบากนานาประการ กรุณาประคับประคอง ให้ความไว้วางใจ และยังคงกรุณาช่วยเหลือ
ให้กำลังใจเป็นอย่างยิ่งในวันสอบ

ผู้เขียนใคร่ขอขอบคุณในมิตรภาพและความห่วงใยเอื้ออาทรจาก คุณศิริพร
ศรีชูชาติ และ คุณศิริพร บุญสิน ที่ได้ช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ และเป็นผู้ที่ทำให้ชีวิตใน
กรุงเทพมหานครเปี่ยมไปด้วยความสุข และขอขอบคุณเป็นพิเศษมายังคุณศิริพร ศรีชูชาติ ที่ได้
ทำให้ผู้เขียนเกิดความประทับใจและเกิดความมุ่งมั่นที่จะเข้าศึกษาต่อในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ท้ายนี้ ขอขอบคุณคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้รับผู้เขียนเข้า
เป็นอาจารย์ จึงได้มีโอกาสมาศึกษาต่อ และที่ไม่สามารถลืมเลือนไปก็คือ บิดามารดา ผู้ที่
พยายามต่อสู้กับความยากลำบากทั้งปวงเพื่อให้ลูกชายได้มีวันแห่งความสำเร็จเช่นนี้ ไม่ว่าจะความ
ลำบากนั้นจะยากเพียงใดก็ตาม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ซ
บทที่ 1	
บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	3
1.3 วิธีการศึกษาโดยย่อ.....	4
1.4 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	4
1.5 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2	
วรรณกรรมปริทัศน์.....	7
2.1 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่ออัตราการขยายตัวของการส่งออก.....	7
2.2 การชะลอตัวของการส่งออก และ ความไม่มีเสถียรภาพในการส่งออก.....	8
2.3 ความชะงักงันในการส่งออกของไทยในปี 1996.....	9
2.4 การแยกองค์ประกอบของการเจริญเติบโตของการส่งออกด้วยแบบจำลอง ส่วนแบ่งการตลาดคงที่	11
2.5 ปัจจัยกำหนดส่วนแบ่งการตลาดด้านราคาและด้านที่ไม่ใช่ราคา.....	12
2.6 การใช้สมการถดถอยในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของส่วนแบ่ง การตลาด.....	15
2.7 การใช้ Export Concentration Ratio เป็นตัวแทนของความหลากหลาย ของสินค้า.....	16

บทที่ 3	วิธีการศึกษา.....	18
3.1	การศึกษาองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าการส่งออก.....	18
3.2	การศึกษาปัจจัยกำหนดส่วนแบ่งการตลาดในระยะยาว.....	21
3.3	แหล่งข้อมูลและการคำนวณค่าตัวแปร.....	26
3.4	การประมาณค่าโดยวิธีการทางเศรษฐมิติ.....	42
บทที่ 4	ผลการศึกษา และ ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย.....	43
4.1	ผลการศึกษาการแยกองค์ประกอบของอัตราการขยายตัวของ การส่งออกของไทยโดยแบบจำลอง CMS.....	43
4.2	ผลการศึกษาปัจจัยกำหนดส่วนแบ่งการตลาดในระยะยาวด้วยวิธีการ ทางเศรษฐมิติ.....	45
4.3	การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดส่วนแบ่งการตลาดที่ไม่สามารถประมาณค่าได้ จากสมการเศรษฐมิติ.....	50
4.3.1	มาตรการทางการค้าและการตอบโต้ทางการค้า.....	50
4.3.2	การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ.....	54
4.4	ผลการศึกษาความชะงักงันในการส่งออกของไทยในปี 1996.....	55
4.4.1	มาตรการทางการค้าและการตอบโต้ทางการค้า.....	55
4.4.2	ผลจากการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ.....	56
4.4.3	ปัจจัยอื่น ๆ	63
4.5	สรุปผลการศึกษาการส่งออกชะลอตัวของไทยในทศวรรษ 1990.....	64
4.6	นโยบายเพื่อป้องกันการชะลอตัวของส่งออกของไทย.....	64
4.6.1	การกระจายตลาดไปยังตลาดแห่งใหม่ ที่มีอัตราการขยายตัวรวดเร็ว.....	64
4.6.2	การเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน.....	66
4.6.3	การป้องกันการลดลงของส่วนแบ่งการตลาด.....	70
	รายการอ้างอิง.....	73

ภาคผนวก.....	.81
ภาคผนวก 1. การเทียบรหัสสินค้า และการแบ่งกลุ่มสินค้า.....	82
ภาคผนวก 2. โครงสร้างการส่งออก โครงสร้างตลาดส่งออกของไทย แนวโน้มการขยายตัว ของการส่งออกของไทย และ แนวโน้มการขยายตัวของการนำเข้าของตลาดโลก และตลาดสำคัญของไทย.....	84
ภาคผนวก 3. ผลการศึกษาด้วย CMS.....	93
ภาคผนวก 4. ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความชะงักงันในการส่งออกของไทย ในปี 1996.....	123
ภาคผนวก 5. บันทึกเรื่องการทุจริตภาษีมูลค่าเพิ่ม.....	126
ภาคผนวก 6. ตารางข้อมูลและตารางผลการคำนวณ.....	141
ประวัติผู้เขียน.....	208

สารบัญตาราง

หัวข้อตาราง	หน้า
1. มูลค่าการส่งออกของไทยไปยังตลาดโลก.....	142
2. มูลค่าการส่งออกของไทยไปยังตลาดสหรัฐอเมริกา.....	144
3. มูลค่าการส่งออกของไทยไปยังตลาดญี่ปุ่น.....	146
4. มูลค่าการส่งออกของไทยไปยังตลาดสหภาพยุโรป.....	148
5. มูลค่าการส่งออกของไทยไปยังตลาดสิงคโปร์.....	150
6. มูลค่าการนำเข้าสินค้ารวมทั้งหมดของโลก.....	152
7. มูลค่าการนำเข้ารายสินค้าของตลาดโลก.....	153
8. มูลค่าการนำเข้ารายสินค้าของตลาดสหรัฐอเมริกา.....	154
9. มูลค่าการนำเข้ารายสินค้าของตลาดญี่ปุ่น.....	155
10. มูลค่าการนำเข้ารายสินค้าของตลาดสหภาพยุโรป.....	156
11. มูลค่าการนำเข้ารายสินค้าของตลาดสิงคโปร์.....	157
12. อัตราการขยายตัวของการส่งออกของไทยไปยังตลาดโลก.....	158
13. อัตราการขยายตัวของการส่งออกของไทยไปยังตลาดสหรัฐอเมริกา.....	159
14. อัตราการขยายตัวของการส่งออกของไทยไปยังตลาดญี่ปุ่น.....	160
15. อัตราการขยายตัวของการส่งออกของไทยไปยังตลาดสหภาพยุโรป.....	161
16. อัตราการขยายตัวของการส่งออกของไทยไปยังตลาดสิงคโปร์.....	162
17. อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของตลาดโลกในรูปเงินบาท.....	163
18. อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของตลาดสหรัฐอเมริกาในรูปเงินบาท.....	164
19. อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของตลาดญี่ปุ่นในรูปเงินบาท.....	165
20. อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของตลาดสหภาพยุโรปในรูปเงินบาท.....	166
21. อัตราการขยายตัวของการนำเข้าของตลาดสิงคโปร์ในรูปเงินบาท.....	167
22. ส่วนแบ่งการตลาดของสินค้ารวมของไทยในตลาดต่าง ๆ โดยใช้ข้อมูลด้านการส่งออก.....	168
23. ส่วนแบ่งการตลาดของสินค้ารวมของไทยในตลาดต่าง ๆ โดยใช้ข้อมูลด้านการนำเข้า.....	169
24. ส่วนแบ่งการตลาดของไทยในตลาดโลก.....	170
25. ส่วนแบ่งการตลาดของไทยในตลาดสหรัฐอเมริกา.....	171
26. ส่วนแบ่งการตลาดของไทยในตลาดญี่ปุ่น.....	172

27. ส่วนแบ่งการตลาดของไทยในตลาดสหภาพยุโรป.....	173
28. ส่วนแบ่งการตลาดของไทยในตลาดสิงคโปร์.....	174
29. ส่วนแบ่งการตลาดโดยเปรียบเทียบ สินค้ารวม ในตลาดโลก.....	175
30. ส่วนแบ่งการตลาดโดยเปรียบเทียบ สินค้ารวม ในตลาดสหรัฐอเมริกา.....	176
31. ส่วนแบ่งการตลาดโดยเปรียบเทียบ สินค้ารวม ในตลาดญี่ปุ่น.....	177
32. ส่วนแบ่งการตลาดโดยเปรียบเทียบ สินค้ารวม ในตลาดสหภาพยุโรป.....	178
33. ส่วนแบ่งการตลาดโดยเปรียบเทียบ สินค้ารวม ในตลาดสิงคโปร์.....	179
34. อัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นตัวเงินของเงินสกุลต่าง ๆ ต่อสกุลเงิน SDR.....	180
35. ดัชนีราคาขายส่ง.....	181
36. น้าหนักในการคำนวณอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงโดยเฉลี่ย.....	182
37. ดัชนีอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงโดยเฉลี่ย (REER) ของแต่ละประเทศ.....	183
38. ดัชนีอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงโดยเฉลี่ย โดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศ ต่าง ๆ	184
39. ค่าจ้างแรงงานต่อวันในหน่วยดอลลาร์สหรัฐ.....	185
40. ดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภค.....	186
41. ดัชนีค่าจ้างที่แท้จริง.....	187
42. ดัชนีผลผลิตมวลรวมประชาชาติ ณ ระดับราคาคงที่.....	188
43. จำนวนประชากรของประเทศต่าง ๆ	189
44. ดัชนีระดับประสิทธิภาพแรงงานของประเทศต่าง ๆ	190
45. ดัชนีต้นทุนแรงงานต่อหน่วย โดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศต่าง ๆ	191
46. Export Unit Value Index.....	192
47. Export Unit Value โดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศต่าง ๆ	193
48. Herfindahl Index.....	194
49. Herfindahl Index โดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศต่าง ๆ	195
50. ผลการคำนวณ CMS – One level รายสินค้า ในตลาดโลก.....	196
51. ผลการคำนวณ CMS – One level รายสินค้า ในตลาดสหรัฐอเมริกา.....	197
52. ผลการคำนวณ CMS – One level รายสินค้า ในตลาดญี่ปุ่น.....	198
53. ผลการคำนวณ CMS – One level รายสินค้า ในตลาดสหภาพยุโรป.....	199
54. ผลการคำนวณ CMS – One level รายสินค้า ในตลาดสิงคโปร์.....	200
55. ผลการคำนวณ CMS – Two level รายสินค้า ในตลาดโลก.....	201
56. ผลการคำนวณ CMS – Two level รายสินค้า ในตลาดสหรัฐอเมริกา.....	202

57. ผลการคำนวณ CMS – Two level รายสินค้า ในตลาดญี่ปุ่น.....	203
58. ผลการคำนวณ CMS – Two level รายสินค้า ในตลาดสหภาพยุโรป.....	204
59. ผลการคำนวณ CMS – Two level รายสินค้า ในตลาดสิงคโปร์.....	205
60. ผลการคำนวณ CMS – One level รายกลุ่มสินค้า.....	206
61. ผลการคำนวณ CMS – Two level รายกลุ่มสินค้า.....	207